

CRÒNICA D'ACTIVITATS

El monestir de Sant Cugat del Vallès no té la popularitat dels llegendaris cenobis de les conrades dels Pirineus com són Ripoll, Cuixà, Canigó o Rodes, ni de les terres de la Catalunya Nova com són Poblet o Santes Creus. El monestir de Sant Cugat és el monestir del Vallès i de la ciutat de Barcelona. Prova d'aquesta vinculació a una i altra vessant de la serralada del Collserola podria ésser l'elevat nombre dels nostres consocis que van assistir a la visita. Aquesta era motivada per la recent restauració del claustre romànic i pels treballs de consolidació de l'arquitectura de l'església abacial. La visita tenia com a finalitat valorar la totalitat històrica del monestir i no limitar-se a avaluar la importància artística del magnífic conjunt dels capitells romànics, cosa que fou tema d'una visita anterior i que podem incloure com a tema monogràfic en una nova visita.

En visitar el claustre es va poder apreciar l'obra de restauració feta a la construcció romànica, que va quedar molt més palesa amb l'explicació i l'exposició de la tasca d'arranjament realitzada i que es pot visitar a la planta superior —renaixentista— del claustre. La importància artística d'aquest claustre romànic no permet silenciar el seu constructor, Arnau Cadell, que ha vist perillar la seva obra. Encara que no fos l'autor de la totalitat de l'obra del claustre va tenir l'encert de fer-se el seu retrat i deixar-nos el testimoniatge de la seva obra amb una inscripció que diu: "Hec est Arnalli sculptoris forma Catelli qui claustrum tale construxit perpetuale" (=Aquesta és la imatge de l'escultor Arnau Catell que construí aquest claustre per a la posteritat). L'escultor Arnau Catell com altres artistes dels segles romànics, no tots, van donar-se a conèixer en documents, per desgràcia perduts, i el nom i el treball d'alguns d'ells —ben pocs— ens han arribat, amb sort, al nostre coneixement. Arnau Catell fou, segurament, una persona que l'hauríem de considerar singular, un avançat pel seu temps en destacar d'una manera tan palesa la seva personalitat.

La restauració del claustre ha permès la tasca d'estudiar, una vegada més, les restes tardo-romanes i visigodes que s'havien descobert en successives campanyes d'excavació a partir de l'any 1931. Ha quedat molt ben delimitada la basílica d'època visigoda que s'ha conservat visible, "in situ". Les seves restes ens permeten creure que aquest indret, el *Castrum Octavianum*, era un important centre de culte abans de la fundació del monestir de Sant Cugat, que va continuar la tradició religiosa d'aquest lloc. El cenobi de Sant Cugat del Vallès està documentat a partir de l'any 877; amb tot, és de creure que la seva fundació podria ésser anterior a aquesta data, segurament vinculada i conseqüència del repoblament franc d'aquesta conrada posterior a l'any 801, data de la conquesta de la ciutat de Barcelona. Els dos primers segles de vida del monestir foren difícils, ja que estava contínuament exposat a les falconades islàmiques —especialment luctuosa fou la ratzia d'al-Mansur (985). En el segle XI va edificar-se un nou monestir, d'estil romànic, tasca que va ampliar-se amb successives obres de millora en els segles XII a XIV. Hi ha restes de les primitives construccions reaprofitades amb posterioritat, però l'església i el claustre, els edificis més significatius i emblemàtics conservats fins a l'actualitat, corresponen a aquest gran moment de prosperitat del monestir de Sant Cugat del Vallès que comprèn dos segles, de mitjan segle XII a mitjan segle XIV.

Una visita, com s'ha assenyalat, no és suficient per a apropar-nos al monument; per això hem de recomanar tornar a visitar-lo per poder-lo contemplar segons els particulars gustos de cada u. A més, aquest monestir té una àmplia i moderna bibliografia que pot ajudar-nos a conèixer amb més detall la seva història i el seu art.

JUNYENT, Eduard: *Catalogne Romane*.— Zodiaque. 1961, pàgs. 137 a 150, amb il·lustracions.

JUNYENT, Eduard: *Catalunya Romànica. L'arquitectura del segle XII*.— Publicacions de l'Abadia de Montserrat. 1976, pàgs. 139 a 159, amb il·lustracions. Aquesta obra és una traducció i a la vegada una nova redacció de l'anterior. Les fotografies no són del mateix autor.

Catalunya Romànica. XVIII. El Vallès Occidental i el Vallès Oriental. Barcelona, 1991, pàgs. 159 a 199.

Monestir de Sant Cugat del Vallès. Guia històrica i arquitectònica.— Curial Edicions Catalanes. Barcelona, 1994. 118 pàgs., amb il·lustracions.

J.-F. C.

BIBLIOGRAFIA

Actes de les Jornades d'Homenatge al Dr. Jaume Marquès i Casanovas. Cultura i societat a les terres de Girona. Girona, 26 i 27 de novembre de 1933. "Annals de l'Institut d'Estudis Gironins" (Girona), XXXIII i XXXIV (1994), 675 i 669 pàgs., amb il·lustracions.

El Dr. Jaume Marquès i Casanovas fou un d'aquests eclesiàstics i a la vegada historiadors, vinculats a la tasca d'estudi de la nostra realitat històrica. La seva vocació pastoral, la predicació, li va permetre, en els seus desplaçaments, no solament dedicar-se a la seva tasca sacerdotal sinó també estudiar arxius i monuments, és a dir, fer història. Aquesta dedicació a l'estudi de la història catalana, i més concretament de les contrades gironines, és el que va justificar que el Dr. Jaume Marquès assolís la categoria de soci de mèrit de la nostra entitat. Amics de l'Art Romànic va estar present en aquestes Jornades d'Homenatge, en les quals es va inscriure un total de 144 persones i han permès de publicar aquests dos grossos volums, amb un total de 61 treballs.

Els treballs s'han agrupat en sis seccions: prehistòria i món antic, edat mitjana, edat moderna, història local, història de l'església i recerca d'arxius. Se'ns fa difícil fer una ressenya, fins i tot breu, d'aquests 61 treballs, i per això solament farem una relació d'aquells que tinguin un interès per a la història de la cultura i l'art català medieval. La tria, com tota tasca de selecció, pot considerar-se poc reeixida, però s'ha intentat donar una visió global d'aquests 28 treballs, quasi la meitat, dedicats a l'edat mitjana. Els volums tenen una introducció consistent en dos treballs (a part de l'aportació dels investigadors) que són la bio-bibliografia de l'homenatjat: Gabriel Roura i Güibas: "El Dr. Jaume Marquès i Casanovas. Apunt biogràfic", i Josep M. Marquès i Planagumà: "Bibliografia del Dr. Jaume Marquès".

Enceta l'aportació dels estudiosos, dins l'apartat d'Arqueologia i Història de l'Art, el treball de Joan Ainaud de Lasarte: "El Dr. Marquès, l'art i els museus". Dins d'aquest mateix apartat cal fer esment de les 14 comunicacions presentades pel que fa al període de l'Edat Mitjana: J. Llinàs, S. Manzano, A.M. Puig, X. Rocas: "Noves dades sobre el poblament d'època visigoda a Empúries: Resultats de l'excavació d'urgència a la carretera de Sant Martí"; J. Badia, B. Bofarull, E. Carreras, M. Piñero, P. Gay: "Les ruïnes de Sant Pere dels Vilars (Espolla, Alt Empordà) i les esglésies als medievals de pedres i fang"; J.A. Adell, J. Burch, C. Carrascal, M. Mataró, A.M. Puig, E. Riu, G. Vieyra: "L'església de Santa Elena de Rodes. Recerca Arqueològica i restauració arquitectònica"; Carlos Cid: "A propósito de una miniatura del "Beato" de Girona, la serie de la zorra y el gallo"; X. Alberch, Ll. E. Casellas, M. Mataró, J. Merino: "Intervencions arqueològiques en el solar de l'antic col·legi dels Maristes (Girona)"; Immaculada Lorés: "Aspectes relatius a la construcció del claustre de la catedral de Girona"; Gerardo Boto: "Serres teriomórficos en los claustros de Girona y Sant Cugat"; Félix Palomero: "San Juan de Rabanera (Soria). Arquitectura y escultura monumental"; J.M. Llorens, G. Font, S. Pujades: "Santa Coloma de Farners a l'Alta Edat Mitjana. La vila, l'ermita, el castell"; Francesca Español: "L'escultor Joan de Tournai a Catalunya"; Josep Masabeu: "L'edifici del Museu d'Art. Fases de